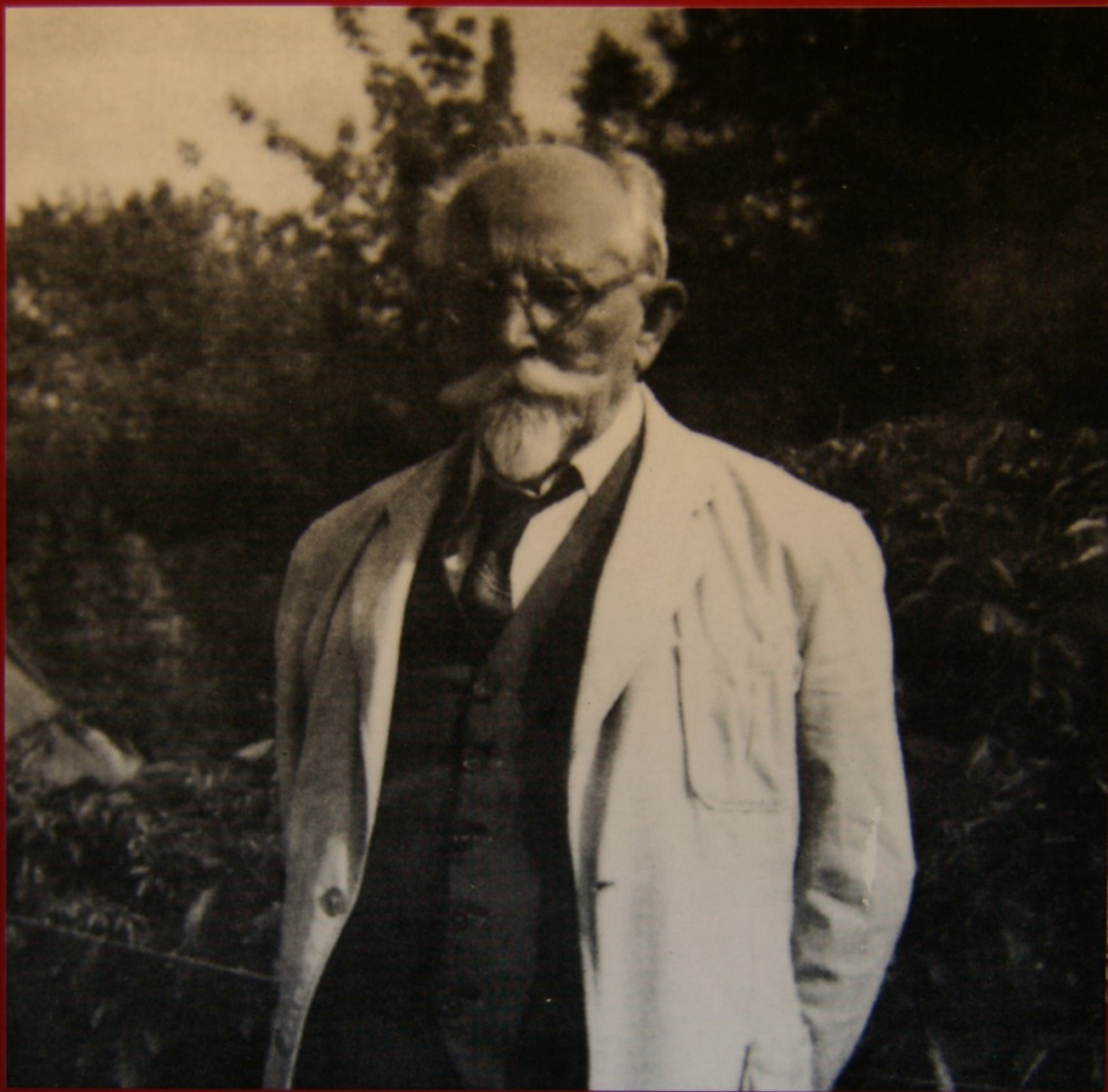


Lucjan Turowski



STANISŁAW DOBROWOLSKI

poglądy pedagogiczne i pedeutologiczne



Spis treści

- Przedmowa	7
- Stanisław Dobrowolski w wspomnieniach jego ucznia – Lucjana Turosa (portret z pamięci)	11
- Państwowe Liceum Pedagogiczne w Częstochowie jako instytucja przy- gotowująca uczniów – przyszłych nauczycieli – do wartościowego i różno- rodnego uczestnictwa w kulturze (refleksje i uwagi wychowanka liceum – Lucjana Turosa).....	18
- Życie i działalność Stanisława Dobrowolskiego	32
- Ideał nauczyciela szkoły powszechnej	36
I. ZARANIE PEDAGOGIKI ROLNICZEJ	
1. Stanisław Dobrowolski jako twórca koncepcji wychowania do pracy w rolnictwie	49
2. Koncepcja szkół wiejskich w ujęciu Stanisława Dobrowolskiego.....	60
II. STANISŁAW DOBROWOLSKI JAKO ZWOLENNIK I PROPAGATOR SYSTEMU DALTOŃSKIEGO (PRACOWNIANEGO)	
1. Stanisław Dobrowolski jako krytyk tradycyjnej szkoły opartej o system klasowo-lekcyjny.....	67
2. Krytyka szkoły tradycyjnej	72
3. Istota, znaczenie i funkcjonowanie systemu daltońskiego – pracownianego w ujęciu Stanisława Dobrowolskiego	79
4. System daltoński w polskiej szkole	82
5. Przygotowanie Liceum Krzemienieckiego do wprowadzenia systemu pracownianego	85
6. Analiza doświadczeń I roku nauczania systemem pracownianym w Li- ceum Krzemienieckim	98
7. Analiza doświadczeń II roku systemu pracownianego	104
8. System daltoński w świadomości młodzieży Liceum Krzemienieckiego	111
9. Opinie młodzieży jako źródło inspiracji do modernizacji i doskonalenia warunków eksperymentu	117
10. Analiza procesu i skutków wprowadzenia systemu pracownianego w szkole zawodowej	122
11. Dydaktyczne, wychowawcze i społeczne wartości systemu daltońskiego w ujęciu Stanisława Dobrowolskiego.....	125
12. Wpływ rodziców na reformę organizacji nauczania i wdrażania systemu daltońskiego	132
13. Udział nauczycieli w prowadzeniu eksperymentu w Liceum Krzemie- nieckim	133

14. Rola i miejsce programu nauczania w systemie pracownianym	140
15. Źródła sukcesu systemu pracownianego w Liceum Krzemienieckim	145
III. POSTAĆ WYCHOWAWCY W POGLĄDACH PEDAGOGICZNYCH I KONCEPCJI PEDEUTOLOGICZNEJ STANISŁAWA DOBROWOLSKIEGO	
1. Swoistość procesu wychowania	151
2. Uniwersalny charakter pojęć – wychowawca i artysta	171
3. Warunki funkcjonowania w roli wychowawcy – znaczenie motywacji, umiejętności i możliwości realizacji ideałów dobra i piękna	174
4. Rodzicielskie metody, formy i style realizacji pędu do wychowania i przygotowania do ról społecznych dzieci i młodzieży	180
5. Pęd wychowawczy u mistrzów	190
6. Sztuka wychowania – problem umiejętności pedagogicznych	192
7. Umiejętności pedagogiczne rodziców	194
8. Umiejętności pedagogiczne nauczycieli	199
9. Kształcenie nauczycieli i mistrzów	204
10. Warunki efektywnej pracy wychowawczej nauczycieli, rodziców i mi- strzów	213
11. Czas jako czynnik determinujący proces wychowania	218
12. Zespoły wychowanków	225
13. Moralne warunki skutecznej pracy wychowawczej nauczycieli, rodziców i mistrzów	230
IV. STRUKTURY UMYSŁÓW NAUCZYCIELI W ŚWIETLE BADAŃ STANISŁAWA DOBROWOLSKIEGO	
1. Geneza pracy	239
2. Charakterystyka umysłów nauczycielskich (próba typologii)	250
V. DOBÓR KANDYDATÓW DO ZAWODU NAUCZYCIELSKIEGO	
1. Selekcja kandydatów	273
2. Możliwości rozpoznawania przydatności kandydatów do zawodu nauczy- cielskiego	279
VI. TRWAŁE WARTOŚCI PEDAGOGICZNYCH I PEDEUTOLOGICZ- NYCH POGLĄDÓW STANISŁAWA DOBROWOLSKIEGO	
1. Charakterystyka ogólna	297
BIBLIOGRAFIA	307

na wniosek Alfonsa Bogusławskiego, organizowanie strajku. Podejmuje tę myśl zjazd petowy zorganizowany przez Stanisława Dobrowolskiego w połowie grudnia 1904 roku.

Kiedy strajk się rozpoczął, Stanisław Dobrowolski staje się jednym z głównych jego przywódców. W 1906 roku poślubia Marie Klamborowską i podejmuje pracę w gimnazjum w Piotrkowie, ale ujawniająca się gruźlica zmusza go do objęcia szkoły w ordynacji Zamojskich w Zwierzyńcu. Nie uzyskuje zatwierdzenia władz rosyjskich, więc podejmuje inną pracę: organizuje szkołę rolniczą w Mieczysławowie Kujawskim na zasadach uniwersytetu ludowego, pod opieką Centralnego Towarzystwa Rolniczego.

Wojna przerywa pracę w Mieczysławowie. Stanisław Dobrowolski obejmuje stanowisko wizytatora szkół powszechnych, a po rozwiązaniu władz oświatowych przez okupantów niemieckich przenosi się do Polskiej Macierzy Szkolnej. Zorganizował wówczas seminarium nauczycielskie w Mińsku Mazowieckim i przygotował organizację seminarium w Białej Podlaskiej.

W styczniu 1917 roku rozpoczyna pracę w Departamencie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego władz samorządowych i wtedy organizuje pierwszy Roczny Kurs Pedagogiczny dla nauczycieli szkół powszechnych. Jego współpracownikami są: Sławomir Czerwiński, Karol Drewnowski, Maria Grzybowska, Tadeusz Kupczyński, Tadeusz Mikułowski, Józef Włodarski, Zygmunt Ziemiński. Wydział organizuje preparandy nauczycielskie, kursy wakacyjne, okręgowe konferencje nauczycielskie, Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie, Państwowy Instytut Nauczycielski, biblioteki nauczycielskie.

Ukochanym dzieckiem Stanisława Dobrowolskiego były preparandy nauczycielskie, stanowiące pomost dla absolwentów niskozorganizowanych szkół powszechnych umożliwiające przejście do seminariów nauczycielskich. Preparandy funkcjonowały od 1918 do 1925 roku i przyczyniły się do wzmocnienia szeregów kandydatów do stanu nauczycielskiego.. Wszystkie inne formy kształcenia i doskonalenia nauczycieli rodziły się przy czynnym udziale Stanisława Dobrowolskiego.

Na przełomie lat 1923/24 obejmuje Stanisław Dobrowolski stanowisko nauczyciela pedagogiki w Państwowym Instytucie Nauczycielskim. Dodatkowo pracuje w Zrzeszeniu Nauczycieli Szkół Gospodarstwa Wiejskiego, wykłada na SGGW, zostaje pierwszym kierownikiem kursu korespondencyjnego dla nauczycieli szkół rolniczych. W roku 1927 zostaje kierownikiem pedagogicznym Liceum Krzemienieckiego, w którym prowadzi głównie eksperyment nauczania systemem daltońskim, obejmujący kilka szkół.

W roku 1930 zostaje dyrektorem Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Warszawie i jest nim do wybuchu wojny. Współpracuje ze znakomitymi nauczycielami: Delfiną Gayówną, Lucjanem Paczóskim, Antonim Rusieckim, Bronisławem Rutkowskim, Juliuszem Saloni, Stefanem Saskim, Henryką Stattle-równą, Józefem Włodarskim, Gustawem Wuttke.

W latach okupacji pracuje w Warszawie w tajnym nauczaniu. Po upadku powstania przejeżdża do Bochni, później do Częstochowy, gdzie organizuje najpierw 4-miesięczne kursy dla maturzystów, a później liceum pedagogiczne. W roku 1947 żeni się powtórnie – z Ludwiką Wolniczą. W roku 1947 pracuje w Warszawie w liceum pedagogicznym, a w 1949 przechodzi na emeryturę.

Na zakończenie trzeba słów kilka powiedzieć o niecodziennej sylwetce nauczyciela, który od początku chciał być nauczycielem i do końca nim pozostał. Jakieś gorejące zarzewie miłości do polskiego dziecka i do nauczycieli, połączone z niezwykłymi zdolnościami organizacyjnymi i pracowitością, przechodzące powszechną miarę. Przecież przez cztery lata w Mieczysławowie pracował właściwie 24 godziny na dobę, co zresztą przyczyniło się do choroby płucnej.

Wszędzie wytwarzał ciepło domowego ogniska, wszędzie też niósł wielkie idee i dążył do kreowania ludzi niezwykłych, ludzi szlachetnych, pełnych wewnętrznego ognia, dążenia do wyższych poziomów życia i do uszlachetnienia wszystkiego, co znajdowało w otoczeniu.

Gdyby chcieć najkrócej scharakteryzować postać Stanisława Dobrowolskiego, trzeba by powiedzieć, że był jednym z ostatnich filomatów niosącym w sobie światło i ciepło dla uszlachetnienia życia, a za najlepszą drogę do tego wybrał podnoszenie poziomu nauczycieli szkół powszechnych. Był to jednocześnie filomata odziany w szary pozytywistyczny mundur i przepojony świadomością, że tylko nadzwyczajna praca oraz nadzwyczajny wysiłek mogą przynieść wymarzoną w młodości niepodległość, a później nie mniej wysiłona praca może przynieść moralne życie państwowe. Tak by pewnie było, gdyby zaborcy i napastnicy nie wygubili tak skutecznie polskiej inteligencji w czasie II wojny światowej i nie rozproszyli jej po całym świecie.

A jednak ten głęboki płomień miłości kraju ojczystego i jego mieszkańców nie wygasł, lecz przyniósł się do serc ogromnej rzeszy uczniów Stanisława Dobrowolskiego. Każdy z nich z westchnieniem wspomina niewysokiego, uprzejmego i niezmiernie życzliwego „pana z bródką”, który żył dla nich i dla nas, i dla tych wszystkich podejmujących idee patriotyzmu bez ksenofobii, szerząc życzliwość dla innych i kult pracowitego życia.

Skupienie duchowych sił osobowości Stanisława Dobrowolskiego na uzyskiwaniu wzrostu poziomu kultury społeczeństwa poprzez pracę z nauczycielami szkół najpowszechniejszych owocowało wieloma pomysłami. Pod jego kierownictwem powstawały w II Rzeczypospolitej wszelkie formy dokształcania i doskonalenia nauczycieli, a także przygotowywania kandydatów do szkół nauczycielskich. Wytworzył się system dostosowany do ówczesnych warunków. System ten przetrwał wiele lat. Jego ślady można odczytać w obecnych formach dokształcania i doskonalenia nauczycieli.

Z tego źródła wypłynęły też prace nad doborem zawodowym i próby charakterystyk zawodowych, które stawiają Stanisława Dobrowolskiego w rzędzie prekursorów teorii wyboru zawodu.

Nowatorstwo dydaktyczne owocowało wieloma praktycznymi poczynaniami w postaci tworzenia rozmaitych kółek pochłaniających aktywność jego uczniów, a zarazem dających obfity wynik wychowawczy. Idee samorządności, samokształcenia, spółdzielczości kierowały jego poczynaniami. Z dążenia do samodzielności narodził się największy wówczas eksperyment z nauczaniem systemem daltońskim. Ale był on w pewnym sensie rozwinięciem praktyki tajnych kół samokształceniowych, które również nakładały na swych uczestników obowiązek samodzielnego opanowania kolejnych części programu literatury polskiej i historii Polski i zdawania z tego egzaminu. Więc był to jakby dalszy ciąg doświadczeń Stanisława Dobrowolskiego, wybitnego działacza i opiekuna tajnych kół samokształceniowych.

Dzisiaj idea powraca, wzmocniona wielością środków multimedialnych, co było trudnością w okresie, gdy do dyspozycji był tylko druk. Dzisiaj może się upowszechniać dzięki modułowej organizacji treści programowych i ich multimedialnemu wyposażeniu w dostosowane do treści pakiety zawierające rozczłonkowane teksty, ilustrację filmową, dźwiękową i obrazową. Stanisław Dobrowolski stoi w pierwszym szeregu nowatorów dydaktycznych.

Profesor Lucjan Turowski wykonał niemały wysiłek przedstawienia poglądów pedagogicznych Stanisława Dobrowolskiego. To staranne przedstawienie myśli znakomitego wychowawcy żyjącego życiem wychowanków, nie tylko pośród nich, ale z nimi, jest szczególnie cenne, gdyż wykonał to uczeń składający hołd swemu mistrzowi.

Przez swoje opracowanie prof. Lucjan Turowski wprowadza Stanisława Dobrowolskiego na należne mu miejsce w historii polskiej edukacji.

prof. Tadeusz W. Nowacki